

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Rehoboth en het verhaal van de putten (Gen. 26:15-25)

„De terugslag van de zegen”

„Rehoboth. Naam van menig kerkgebouw en Evangelisatielokaal. Ruimte. Plaats genoeg. De vredemakers ontmoeten vaak twisters op hun weg. Dan is wijken beter dan „kijven” en vechten. Tegenover de engheid en vijandschap der tegenstanders betone de Christen ruimhartigheid en vredelievendheid. De vreeze Gods schenkt rust en zekerheid aan het hart, biedt ruimte en vruchtbaarheid aan het leven.”

Aldus ds J. P. Tazelaar in de 1e druk van de Chr. Encyclopedie, s.v.. Zo zal hij dus wel geprekeet hebben over die passage in Gen. 26. Evenmin zou het verbazen, wanneer juist in en na 1886 (het jaar van de Doleantie) heel wat kerkgebouwen en lokalen de naam Rehoboth hebben gekregen. Je kunt je zo'n in hout en steen gegrift beroep op Izaäks houding t.o.v. de Filistijnen best voorstellen.

Toch is er m.i. in Gen. 26 meer aan de hand dan een verhaal over Izaäks (vermeende) voorbeeldige vredelievendheid, ruimhartigheid, inschikkelijkheid dan wel (H. Bavinck) zijn onzelfstandigheid, gebrek aan wilskracht en energie. Om te beginnen wordt ons nadrukkelijk verteld, dat de Filistijnen Izaäk benijdden: Gods zegen over Izaäk roept hun nijd, hun afgunst op (26:14). De vijandschap waarover Paulus spreekt in Ef. 2:14 (de tussenmuur die afscheiding maakte) begint zich hier al te manifesteren. Prof. B. Holwerda spreekt terecht over „de terugslag van de zegen”. Wie door God gekozen is, zal daarmee moeten leren leven...

Markante namen ...

De nijd, de vijandschap gold al de nalatenschap van vader Abrahams voorspoed, merkt Izaäk: al de putten, die de

als Abrahams erfgenaam. Door de oude namen weer te gebruiken, herinnert hij aan dat recht. Gods zegen blijkt ook daar: Izaäks knechten graven een put en slaan een **wel** aan: levend (stromend) water. Een kostbare „vondst”: een bron die altijd stroomt. Maar ook hier leidt de zegen tot nijd en Izaäk geeft de put de veelzeggende naam Esek (twist) en laat de Filistijnen dit gedenkteken van Gods betwiste zegen.

... aan de heilsweg

Opnieuw graven Izaäks knechten en opnieuw vinden zij water. De geschiedenis herhaalt zich en opnieuw krijgt het gedenkteken van Gods zegen een veelzeggende naam: Sitna, d.i. tegenstand, vijandelijkheid. Die naam kan ons helpen de tegenstander, satan, niet te vergeten: hij is er van meet af aan bij, om Gods heilswerk tegen te staan, te betwisten.

Dan breekt Izaäk op: hij verlaat het dal van Gerar. Weer wordt een put gegraven (bittere noodzaak vanwege al zijn vee) en vindt men water: de zegen blijft. Ditmaal wordt hem die niet betwist: hij is nu kennelijk ver genoeg weg of men ziet in, dat tegen de God van Izaäk niet te vechten valt. Weer geeft hij een naam: Rehoboth, want, zei hij: nu heeft de **HERE** ons ruimte gemaakt, zodat wij vruchtbaar kunnen zijn.

Izaäk markeert de heilsweg met namen - hij legt zo de geschiedenis van Gods daden in het beloofde land vast. Hij ondertekent a.h.w. Gods verbond. Hij beaamt Gods bevel (verkeer als vreemdeling in dit land) en Gods belofte (Ik ben met u; Ik zal u zegenen). Die notitie van **geloof** ontbreekt nu juist in de psychologische benadering van „het geval Izaäk”. De een verwijt hem een zwak optreden, de ander spreekt van gebrek aan wilskracht en energie, een derde prijst zijn ruimhartigheid en vredelievendheid. De deur van de willekeur staat wagenwijd open voor wie de „verhalen” in de bijbel laat opgaan in karakterbeschrijvingen. Maar

Inhoud

- 257 Ds E. R. Postma,
Rehoboth en het verhaal
van de putten
- 258 Ds B. Wielenga,
Tenach, Oude Testa-
ment en Zending
- 259 Ds H. Brink,
Herinneringen bij het
overlijden van Ds Klaas
Doornbos
- 260 C. van Baardewijk,
De kerk - dat ben jij (2)
- 261 M. de Jonge,
Boekbespreking
- 261 Drs J. J. Boersma,
Het Joods-christelijk
denken over de natuur

het gaat om Gods grote daden en de reactie daarop, van o.a. filistijnen en van o.a. de vader der gelovigen en de zoon der belofte.

Heilsweg - de weg van het geloof

Izaäk zegt niet, vermoeid van al dat gechicaneer: ik geef het op, God vraag te veel van mij. Nee, hij gaat letterlijk en figuurlijk in de voetsporen van vader Abraham naar Berseba, waar hij net als zijn vader (21:33 v.) de naam des **HEREN** aanroept. En daar verschijnt hem de **HERE**. Niet om hem zijn „gebrek aan wilskracht en energie” te verwijten of hem om zijn „vredelievendheid” te prijzen, maar om hem een hart onder de riem te steken. Vrees niet, zegt God - je hoeft niet bang te zijn (vgl. 15:1). Ook sterkt Hij hem in het geloof door (zoals zo vaak bij Abraham) hem opnieuw te verzekeren: Ik zal u zegenen en uw nageslacht vermenigvuldigen. Weer: terwille van mijn knecht Abraham (vgl. 26:5). God gaf Abraham niet alleen zijn verbond, maar Abraham beaamde dat ook metterdaad. Izaäks (geloofs)antwoord is: het bouwen van een altaar - publie-

DOOR
E. R. POSTMA
EINDHOVEN

knechten van zijn vader in de dagen van zijn vader Abraham gegraven hadden, hadden de Filistijnen dichtgestopt en met aarde gevuld. Een verschroeiende-aarde-politiek (v. Selms), vierkant in strijd met het verbond tussen Abimelech en Abraham (21:22-34).

Izaäk zelf treft een regelrechte uitwijzing uit Gerar. De zegen van God wordt als een bedreiging ervaren of aangegrepen: gij zijt veel machtiger geworden dan wij. In Egypte zal later diezelfde zegen de farao doen besluiten, zich van het wapen van genocide (volkenmoord) te bedienen...

Abimelechs woorden mogen klinken als een (nauwelijks beleefd) verzoek, maar zijn in feite een bevel. Wat later komt ook de legeroverste, generaal Pichol opdaven. En wat generaals te betekenen hebben, begrijpen ook wij: de dreiging van bruto geweld - macht als wapen.

De dreiging in het verzoek is duidelijk: Izaäk gaat en vestigt zich verderop, in het dal (wadi?) van Gerar. Zijn eerste werk is de oude putten van Abraham weer te openen: zijn goed recht

ke proclamatie in Kanaän van de naam des HEREN. Daar spant Izaäk zijn tent en opnieuw wordt een put gegraven (uitgehouden in de rotsbodem deze keer).

Het verhaal van de putten is een ander verhaal. Het verhaal van Gods herhaalde zegen en betrouwbare zorg waar het gaat om de prille aanvang van de kerk. Ook het verhaal van de tegenstand van den beginne: nijd en vijandschap vanwege Gods zegen. Het „hij wel - wij

niet" werd omgebogen tot: wij niet? - dan hij ook niet!" Maar sinds het grote Pinksterfeest gaat het heil, zoals aan Abraham beloofd, naar alle volken. De Geest houdt niet halt bij een grens. Wie daarom nu tegen het heil in is, is tegen de Geest. Zolang de tegenstander rondgaat, kan de haat zich intensiveren. Maar de kerk leeft, in geloof, bij Christus' verzekering: Ik ben met u, al de dagen, tot aan de voleinding der wereld.

Tenach, Oude Testament en zending

Hoe vruchtbaar het kan zijn bepaalde gangbare meningen nog eens opnieuw te bekijken vanuit een zendingstheologische interesse, bleek me onlangs bij de bestudering van de problemen rond de canon, met name de canon van het Oude Testament. Ik wil dat toelichten aan de hand van een bepaald aspect van de canon-problematiek: de indeling van de boeken van het Oude Testament. Het wordt hoe langer hoe meer als een vaststaand dogma aangenomen dat ons Oude Testament verkeerd in elkaar zit. Eigenlijk zouden de boeken van het Oude Testament moeten worden gerangschikt volgens de volgorde van de hebreeuwse canon, zeg: de joodse bijbel.

Eerst zouden de vijf boeken van Mozes - de Wet - een plaats moeten hebben, om gevolgd te worden door vroege en late profeten, om dan af te sluiten met de geschriften.

Met een rabbijns kunstwoord spreekt men dan van Tenach. In ons Oude Testament wordt de rangschikking van de griekse vertaling van het Oude Testament uit de tweede eeuw voor Christus gevolgd, die van de zgn. Septuagint. Alleen zijn in de dagen van de Reformatie de apokriefe boeken verwijderd die tot dan toe via latijnse vertalingen van de Septuagint een plaats hadden gekregen in de bijbel, zoals tot nu toe nog het geval is in roomse bijbelvertalingen.

Men zegt dan: de hebreeuwse canon is normatief, en eigenlijk zouden we daar naar moeten terug keren. Deze stelling wordt verdedigd door voorstanders van een joods lezen van de gehele bijbel volgens de principes ontwikkeld in het joodse leerhuis in zijn rabbijnse gestalte. Maar ook onder orthodox-gereformeerden wordt toch algemeen aanvaard dat die he-

**DOOR
B. WIELENGA
RICHMOND (Z.A.)**

breeuwse canon-indeling normatief behoort te zijn.

Nu laat ik de zaak van het joodse lezen van de bijbel hier maar rusten; daar wordt in ons blad al genoeg deskundige voorlichting over gegeven.

Wel zou ik hier de aandacht willen geven aan de ook onder ons langzamerhand gangbare gedachte dat we eigenlijk opgescheept zitten met een foute rangschikking van de boeken van het Oude Testament. Want eerlijk gezegd lijkt me dit een onhoudbare stelling. En hier is ook een zendingsbelang mee gediend, om deze stelling te weerleggen.

Gezegd wordt dat de houding van Jezus hier van doorslaggevend belang moet worden gemaakt. Jezus kende en aanvaardde de hebreeuwse canon met zijn driedeling van Wet, Profeten en Geschriften, vaak aangeduid met 'Psalmen'.

Matth. 23:35 zou dit onder-

steunen. Jezus verwijst hier naar twee moorden gepleegd in Israël, een gekozen uit het boek Genesis, de moord op de rechtvaardige Abel, de ander uit het boek Kronieken, die op Zacharia in het tempelcomplex. Betekent dit niet dat voor Jezus Kronieken het laatste boek van de bijbel was? Derhalve moet Hij wel de Tenach-indeling gekend en aanvaard hebben. Nu wordt hier wel erg veel aangenomen, waar de tekst zelf niets over zegt. Maar ik vraag me toch af of dit wel relevant is in het anti-farizeese betoog van Jezus. Hij kiest niet een voorbeeld uit het eerste en een uit het laatste bijbelboek nee, Hij kiest twee zeer relevante voorbeelden die de Farizeeën gegriefd moeten hebben tot diep in hun ziel.

De rechtvaardige Abel werd vermoord, een man die onder de Farizeeën van Jezus' dagen zeer hoog stond aangeschreven; er was een hele literatuur rond Abel verschenen.

En dan Zacharia, nota bene in de tempel vermoord. In zijn polemiek met de Farizeeën kiest Jezus met zorgvuldigheid deze twee voorbeelden. En de vraag naar de normativiteit van de hebreeuwse canon wordt hier niet aangeraakt. Deze vraag is totaal buiten de orde hier. We kunnen niets ontleenen aan deze Mattheüs-tekst ter staving van de door ons gewenste canon-indeling.

Dan wordt nogal eens verwezen naar Luk. 24:44 waar Mozes, de Profeten en de Psalmen worden genoemd. Nu wordt het Oude Testament in het Nieuwe Testament op velerlei wijze aangeduid, zodat we aan deze aanduiding in Luk. 24 ook weer niet te veel waarde moeten hechten. Maar ook afgezien daarvan lijkt me de bewijskracht van deze tekst gering. De vraag is of 'de Psalmen' inderdaad voor het hele derde deel der Geschriften staat? Dan moet worden aangenomen dat dat gangbaar was in Jezus' dagen. Maar wie Philo of Josephus daar op na leest, moet toch tot een andere konklusie komen. Al kennen zij zeker een driedeling, maar het derde deel zoals wij die kennen uit Tenach, kenden zij nog niet. En dat klopt ook wel, als we bedenken dat Tenach in de vorm waarin wij haar kennen pas een veel latere schepping is van bepaalde toonaangevende rabbijnse tradities. Het is volstrekt onwaarschijnlijk dat Jezus bij 'de Psalmen' in Luk. 24 gedacht zal hebben aan het wel zeer samengestelde derde deel van Tenach. Verder, is het wel waar dat Jezus de hebreeuwse canon normatief heeft geacht?

Er waren in die dagen meer canons in omloop, op zijn minst die van de Septuagint.

En daar moeten we toch wel even bij stil staan.

Het wordt algemeen aanvaard dat Jezus het Oude Testament in zijn griekse vertaling heeft gekend en gebruikt. Het Oude Testament wordt in het Nieuwe zeer vaak via de Septuagint geciteerd. Dan zou het toch wel zeer vreemd zijn wanneer alleen de hebreeuwse canon normatief zou zijn geweest voor Jezus en zijn apostelen. De Septuagint had voor hen gezag. Zou de canon-indeling dat dan niet hebben gehad?

Natuurlijk moet dan de vraag naar de plaats van de Apokriefen beantwoord worden.

Duidelijk is dat ook die gekend zijn geweest. Er komen een aantal duidelijke citaten in het Nieuwe Testament voor uit de Apokriefen. Er wordt wel beweerd dat er meer dan 100 aanhalingen en toespelingen op de Apokriefen in het Nieuwe Testament te vinden zijn. Daar gelaten of dat waar is, duidelijk is dat de Apokriefen gekend werden door de kerk in die dagen. Het is niet een probleem dat er citaten uit de Apokriefen in de bijbel staan, maar dat er zo bijzonder weinig zijn.

Waarschijnlijk hadden de Apokriefen ook toen al minder gewicht dan de andere boeken; en wellicht wilde de kerk de communicatie met de synagoge niet bemoeilijken door te werken met boeken die daar niet werden erkend.

Maar laten we toch vooral niet vergeten dat de Septuagint zeer oude papieren had; zeker niet minder oud dan de hebreeuwse canon. De hebreeuwse canon in haar huidige gestalte is eerder een produkt van latere rabbijnse ontwikkelingen die volgens bepaalde theologische principes haar hebben ingedeeld.

We moeten niet menen dat de mannen van de Septuagint op eigen houtje maar wat hebben aangerommeld in de Diaspora. De relatie tussen de Diaspora en Jerusaleem, het geestelijke centrum van het Jodendom, was bijzonder hecht. Het is dan ook niet goed denkbaar dat men in Egypte waar de Septuagint tot stand kwam, heeft kunnen en durven en willen afwijken van wat in Jerusaleem gangbaar was. De Septuagint moet wel autorisatie hebben ontvangen vanuit Jerusaleem, ook wat haar indeling aangaat.

Wat ook makkelijk kon, omdat er geen normatieve hebreeuwse canon bestond.

Overigens moeten we de verschillen tussen de verschillende canons in omloop, zeker wat

omvang aangaat, niet al te groot voorstellen.

Duidelijk is wel dat het niet aangaat de Septuagint terzijde te schuiven, alsof die helemaal geen gewicht in de schaal mag leggen. Het tegendeel lijkt me het geval te zijn. Te meer wanneer we bedenken welke theologische principes een rol hebben gespeeld bij de arrangering van de boeken.

De rabbijnen gingen uit van de Wet, die, als een canon in de canon funktioneerde. Alle andere boeken werden vanuit de Wet gelezen en verstaan. Vanuit de wetticistische traditie waarin de rabbijnen stonden, werd de canon geordend. De theologie van gerechtigheid voor God vanuit de werken der Wet stond hierbij centraal.

Dan wordt het ook begrijpelijk waarom Kronieken achteraan werd geplaatst.

Volgens de wetticistische traditie ging het in deze boeken om Israël in de crisis van na de ballingschap. Israël was bezig haar identiteit te hervinden, en vond die in de Wet. Ze konfronteerde zich met haar verleden in de gestalte van het Davidische koningshuis en de Jerusalemse tempel-cultus. En hervond haar identiteit in de gedachte van haar uitverkorenheid door God gesymboliseerd door de Wet.

Daar loopt Tenach op uit: de mens, beter: Israël bezig met zichzelf, verstrikt in wetticisme. Zo is er ook geen enkele openheid naar het Nieuwe Testament toe.

Vanuit Tenach is de prediking van het Nieuwe Testament over verlossing door Christus niet alleen overbodig maar ongewenst. Kronieken in haar wetticistische interpretatie sluit de deur voor het Nieuwe Testament en haar prediking.

Vanuit zendingsoogpunt kan ik niet anders dan de grootste moeite hebben met een Oude Testament die met Kronieken eindigen zou.

Ik weet wel dat ook gereformeerde kringen deze Tenach-indeling voorstaan. En ik pieker er niet over hen van wetticisme te beschuldigen.

Alleen maar, men heeft het historisch gelijk niet aan zijn kant, wanneer men vanuit het Nieuwe Testament probeert deze Tenach-indeling te rechtvaardigen.

Geheel anders ligt het met de Septuagint-'theologie'.

Hier is de canon opgezet naar een historisch principe: het verleden komt aan de orde in de historische boeken, het heden in de wijsheids- en poëtische boeken, de toekomst in die van de profeten. Een parallelle orde-

ning treffen we in het Nieuwe Testament aan. Het gaat om de beweging van schepping naar herschepping, waarbij het Nieuwe Testament aansluit met de beweging van herschepping naar wederherstelling aller dingen. Zo komt ook de verbondsgeschiedenis tot haar recht. De Wet wordt gehistoriseerd, wat de beste bescherming is tegen wetticisme.

Daarom meen ik dan ook dat de Septuagint-indeling van de canon - zonder de Apokriefen - de beste is, het meest beantwoordt aan de missionair-universele prediking van het Oude Testament. In dit verband is het zinvol ons te herinneren dat juist in de Diaspora deze canon tot stand kwam. Men was in de Diaspora veel missionairder ingesteld dan in Palestina.

Maar betekent dit alles toch eigenlijk niet dat de Apokriefen een plaats behoren te krijgen in onze bijbel?

Er wordt wel gezegd dat na Maleachi de openbaring 'droog stond' totdat die weer begon te vloeien met de komst van Johannes de Doper. Dus alle Apokriefe boeken, die in die tussenperiode geschreven zijn, kunnen geen aanspraak maken op Goddelijk gezag, zoals de canonieke boeken. Deze stelling is het eerst gelanceerd door Josephus. Er is uiteraard geen enkel bewijs voor vanuit de Schrift zelf. Bovendien is het nog maar de vraag of er na Maleachi geen boeken meer zijn geschreven die in de canon zijn opgenomen. We zouden aan Prediker kunnen denken.

Maar deze hele constructie is geschapen om bepaalde rabbijnse belangen te dienen waar Josephus een exponent van was. In alle geval, zo komen we niet van de Apokriefen af. De verwijdering van de Apokriefen is een kerkelijke beslissing geweest in de dagen der Reformatie - op de bekende Dordtse synode van 1618/19. Zeker, geleerd door het zelfgetuigenis van de gehele Schrift onder leiding van de Heilige Geest; maar niettemin een kerkelijke beslissing waarbij men heeft aangeknoopt bij al oudere kritiek op de Apokriefen - Hieronymus - en gestimuleerd werd door het konflikt met Rome, die de leer van het vagevuur verdedigde met beroep op de Apokriefen. Het heeft de Heilige Geest en ons goed gedacht..., zo zou men het wel kunnen formuleren.

Opmerkelijk dat men de Apokriefen verwijderde maar de canon-indeling niet wijzigde.

Mogen we niet zeggen dat de belijdenis van de rechtvaardiging door het geloof alleen de weg voor een rabbijnse canon-

indeling heeft geblokkeerd?

Wie de geschiedenis van de groei van de canon bestudeert, wordt getroffen door de vele vragen en problemen, onzekerheden en verlegenheden die er rond de canon zijn.

Deste opvallender is dan de probleemloosheid waarmee de kerk met deze canon leeft. Ze belijdt dat het deze canon is die ze uit Gods hand heeft ontvangen, zonder dat ze daarmee een wetenschappelijke uitspraak doet over de canon-geschiedenis.

De bijbel in deze canonieke vorm wordt doorgegeven, in alle talen van de wereld, onder de volkeren van Afrika en Azië en elders.

Canon-studie dient ter dege een zendingsbelang.

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

Herinnering bij het overlijden van Ds. Klaas Doornbos

Kort gezegd: Hij heeft zijn wens verkregen. In de laatste brief kort voor zijn levenseinde van hem ontvangen stelde hij de vraag: Is het geoorloofd te verlangen naar het levenseinde?

Na het ontvangen emeritaat was zijn verlangen heen te gaan in de rust die er overblijft voor het volk van God.

In de Gereformeerde Kerken was er moeilijk iemand te vinden die zo de nadruk gelegd heeft op de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk, als Doornbos deed. Vaak denk ik nog aan sommige veelzeggende woorden, waarin de meest gewenste praktijk voor het kerkelijk leven door hem werd aangewezen. B.v. „Als alle kerken waken dat het plaatselijk goed gaat, dan gaat het overal goed.” Daarom vond hij de zgn. meerdere vergaderingen van minder belang, en in geen geval hogere vergaderingen. Hoewel, vooral na de Vrijmaking, geregeld Synodelid bleef Doornbos bezwaar maken dat veel zaken die de kerkeraden moesten afhandelen, op de Synodetafel werden gelegd en door de Synode werden behandeld.

Hij was afgevaardigde naar de Synode van Kampen. Daar kwam aan de orde de plaats van de 'Proffen' op de Synode. Doornbos stelde voor dat de Professoren aan het begin van de besprekingen advies zouden geven over het te behandelen punt van het agendum en minder aan de discussie moesten deelnemen. De afgevaardigden der kerken moesten zelfstandig hun conclusies trekken en hun besluiten nemen. Dit voorstel werd toen aangenomen. De Professoren waren zeer verontwaardigd en wisten te bewerken dat op de volgende dag het genomen besluit werd herroepen.

Toen stond Doornbos op en deelde mee dat hij naar huis ging: „Van een vergadering die zo weinig respect heeft voor haar eigen besluiten, dat ze vandaag herroept wat ze gisteren heeft besloten, wil ik geen lid zijn, ik ga naar huis.” Maar omdat hij toch niet wou dat om hem de zaken op de spits werden gedreven, kwam hij nog voor dat hij naar Wormer ging bij mij in Krommenie om mij als z'n secundus te bewegen naar de Synode te gaan. Ik heb dat gedaan om hem van dienst te zijn. Enige tijd later, toen ds Van Dijk van Groningen Doornbos beter had leren kennen, zei hij tijdens een predikantenvergadering tot mij: „Die Doornbos, die weet het. Geweldig.”

Ik zou zo nog wel enige tijd door kunnen gaan. Bij gelegenheid van z'n 25-jarig jubileum sprak hij een dankwoord beginnende met de woorden: „Dit is de eerste keer dat ik hier (op de kansel) onvoorbereid sta.” Ik wil hiermee eindigen, hoewel de neiging sterk is om meer te melden. Wie belangstelling heeft, wil ik verwijzen naar het boek waarin de collega's uit de Classis (1962) een groot aantal Kerkbode-artikelen van de hand van Ds K. Doornbos hebben verzameld. Het boek is verschenen bij Buijten en Schipperheijn in Amsterdam.

H. BRINK

3e Ebbingestraat 18, Kampen

De kerk – dat ben jij!

voor jongeren die moeite hebben met geloof en kerk (2)

Maar ik heb zo'n moeite met geloven

zeg je misschien. Daar is veel over te zeggen en te schrijven. En dat is ook gebeurd. Voor het aantal boeken en boekjes over geloven, geloofsmoeilijkheden en over de vraag „wat is geloven?” heb je een hele boekenkast nodig. Ik wil er ook niet teveel op ingaan. Maar ik vertel je wel graag een persoonlijke ervaring.

Toen ik een jaar of 17, 18 was, was m'n geloof plotseling helemaal verdwenen. Daarvoor had ik er nooit moeite mee gehad, 't ging allemaal vanzelf.

Ik vond het een vreselijke ervaring. Het leek of alle grond onder m'n voeten weg was. Ik voelde me echt hopeloos en radeloos. Alles leek grijs, nergens had ik nog plezier in. Ik begreep er niets van; ik begreep ook niets van mezelf.

Maar de vastheid van het geloof en het veilige gevoel dat God bij je is wilde ik dolgraag terughebben. Iedere dag zat ik maar in de bijbel te bladeren en te zoeken. Op een dag stuitte ik op een tekst in Hebrëen 11, vers 6 namelijk. Daar staat: Want wie tot God komt, moet geloven dat Hij bestaat en een beloner is voor wie Hem ernstig zoeken.

Hoe graag ik wilde: ik kón eenvoudig niet aannemen dat er ergens Iemand is die anders en groter en machtiger is dan mensen. Het kwam me zo ongeloofwaardig voor dat Iemand, God, onze wereld gemaakt zou hebben en mij persoonlijk zou kennen. Maar aan de andere kant kon ik niet loskomen van het geloof van m'n kinderjaren. Ik ging door met zoeken, met lezen en nadenken. Op een bijna wanhopige manier. Ik ging weer bidden. Ik riep een God aan van Wie ik niet kon aannemen dat Hij bestond en naar me luisterde.

Maar ik dacht: het staat er. Als je naar Hem zoekt met alles wat in je is belooft Hij dat met geloof. Tegenstrijdig. Ik geloofde niet in Zijn aanwezigheid en tegelijk hoopte ik dat Hij, als Hij er zou zijn, naar me zou luisteren en me verlossen van die afschuwelijke leegte, waarin ik leefde. Ik las ook in het Spreukenboek, in hoofdstuk 8 vers 17: „Ik heb lief wie mij liefhebben, wie mij ijverig zoeken, zullen mij vinden”.

Dat heeft ongeveer een jaar ge-

DOOR C. VAN BAARDEWIJK WEZEP

duurd. En ineens was het terug. De zekerheid, onomstotelijk, dat God er is, dat Hij me kende, dat Hij een bedoeling met m'n leven had en dat alles, alles, in deze wanhopige wereld goed komt. Ik was blij als nooit tevoren.

Kijk, als geloven je te lastig is, als je vindt dat je als gelovige, als kerklid, teveel moet opgeven, als je vindt dat God overvraagt, dan vindt je Hem niet. Dan laat Hij zich niet vinden. Dan hoef je echt niet te rekenen op die beloning met geloof. Als je hoofd altijd vol zit met rockmuziek, als je maar kijkt naar films en leest in boeken die je van God aftrekken, als je aan niks anders meer kunt denken dan aan je hobbies, je pleziertjes en aan weet ik wat, dan gun je God geen plaats in je leven en dan... Maar als je je geloof kwijt bent en hunkert naar vroeger toen je alle vertrouwen had in je hemelse Vader, als je verlangt naar de vrede en de rust die Hij je aanbiedt in de Here Jezus en je zoekt en bidt, gegarandeerd dat je Hem terugvindt. Hij liet zich altijd vinden door ieder die in geloof tot Hem kwam. Dan laat Hij jou toch niet staan...

De Bijbel - wat zegt die over de kerk?

Ongelofelijk veel. Teveel om hier allemaal door te geven. Een paar belangrijke dingen alleen.

Het woord kerk komt van „kuriaké” en dat betekent WAT VAN DE HEER IS. En dan zijn we er gelijk. De kerk bestaat niet uit een stelletje losse individuen die bij elkaar komen en horen omdat ze dezelfde be-

langstelling hebben of omdat ze elkaar zo aardig vinden of omdat ze eenzelfde doel voor ogen hebben. Nee - zij zijn met elkaar verbonden omdat ze samen bij dezelfde Heer horen. En die Heer, Christus, heeft ze bij elkaar gezocht en geroepen en ze samen ook een opdracht gegeven. „Gij echter zijt een uitverkoren geslacht... een volk (Gode) ten eigendom... om de grote daden te verkondigen van Hem, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht” (1 Petrus 2:9).

Blij en opgetogen doorgeven wie God is en Christus en wat God gedaan heeft in Jezus Christus - dat moet je als kerk doen.

De kerk, de gemeente, is het huis van de levende God, een pijler (= een steunpilaar) en fundament van de waarheid” (1 Tim. 3:15).

De kerk is de kudde van de goede Herder (Johannes 10). Zoals een herder zorgt voor z'n schapen en over ze waakt zo doet Christus dat over en met de kerk. En de kinderen van God worden ook ranken genoemd (Johannes 15).

Ranken, takken die verbonden zijn met de wijnstok die Christus zelf is. Als je met Hem verbonden bent stromen de levenssappen van Hem door je heen, blijf je in leven. Maak je jezelf los, dan ga je dood, net als een tak die van een boom afgeslagen is.

De kerk wordt ook op allerlei plaatsen LICHAAM VAN CHRISTUS genoemd. Die naam vind je b.v. in de brief aan de Efeziërs (1:22). Daarmee bedoelt de bijbel: de Here Jezus en de gelovigen horen helemaal bij elkaar. Je kunt een menselijk lichaam niet in stukjes delen en dan denken dat al die deeltjes op zichzelf kunnen functioneren. In je eigen lichaam is alles op elkaar aangevoelen. In de kerk, het lichaam van Christus, ook. Het Hoofd van dat lichaam, de Here Jezus in de hemel, is onafscheidelijk verbonden met gelovige, verlore mensen op aarde, het lichaam. Dat is mooi. Als je gelooft en bij de kerk hoort, hoor je bij Zijn lichaam. Hij is de gene die je leidt en beschermt en je altijd met aandacht en liefde volgt en je door zijn woorden en geboden op de goede weg houdt. Daar raak je nooit over uitgedacht.

De kerk is dus een lichaam. Alle „organen” hebben elkaar nodig. Daarom moeten jongeren in de kerk ook niet aan de kant blijven staan en doen of die kerk iets van de ouderen is. In 1 Cor. 12 wordt uitvoerig duidelijk gemaakt dat alle mensen in

de kerk gaven en mogelijkheden hebben en die voor Christus en elkaar moeten gebruiken. Ook jij hebt gaven. En je kunt ze gebruiken ook - in de kerk. Dat zie je ook: juist in onze tijd - waarover zo vaak gemopperd wordt - zijn er buitengewoon veel jongeren die zich met alles wat ze hebben inzetten.

De kerk - lichaam van Christus. En net zoals jij met je leven en je lichaam iets laat zien van de scheppingsmacht van God en met zijn bewaring zo moet ook de kerk de wijsheid en de heerlijkheid van God laten zien en in de gemeente en in de wereld. (Ef. 3:10). (Ook Ef. 4:10, 5:23, Gal. 3:28).

De kerk is Zijn lichaam. Maar het is op aarde, als een soort bruid die nog van haar a.s. man gescheiden is. Maar als de Heer terugkomt dan zijn bruid en bruidegom voor eeuwig samen. „Kom hier”, zegt een engel in Openb. 21:9 „ik zal u tonen de bruid, de vrouw van het Lam”. En de kerk is pas echt kerk als ze bidt, samen met de Heilige Geest: „Kom!”. Om de komst van de Here Jezus (Openb. 22:17).

Christus is de Heer, de gemeente is van Hem. Hoe kan dat? Hij heeft de kerk „gekocht” en betaald met zijn eigen leven, met zijn bloed (Hand. 20:28). En ieder die door Hem gekocht is, volgt „het Lam op de voet” en mag zich zijn volgeling noemen (Matth. 5:13 t.m. 16).

En het doel van de kerk: God en de Here Jezus „tonen” aan de wereld, Hem lof toebrengen, bij Hem schuilen, altijd geloven de beloften van het Verbond dat God met ons gesloten heeft.

Een kleine greep uit een grote hoeveelheid bijbelse gegevens over de kerk. Léés wat de bijbel zegt over de kerk. Geloven is niet in de eerste plaats een zaak van ervaring en gevoel. Het gaat in de allereerste plaats om luisteren naar wat God zegt en je houden aan Zijn goede woorden. En je denken over de kerk moet niet in de eerste plaats bepaald worden door wat je ziet (want dan word je teleurgesteld!) maar door wat de Schrift zegt.

De kerk - ons aller moeder

De kerk - ons aller moeder, schreef iemand eens. Ik hoorde dat voor het eerst toen er nogal wat onenigheid in de kerken was. Mooie moeder, dacht ik. De kerk lijkt meer op een... nou ja, laat ik maar niet zeggen wat ik dacht.

Nee, 't is in de kerk niet altijd zo mooi, 't is onder christenen

soms verre van ideaal. Soms moesten we ons schamen over de manier waarop we met elkaar omgaan.

Onverdraagzaam zijn we vaak, mensen die altijd gelijk willen hebben.

En elkaar echt helpen en dienen, wat zijn we er vaak laks in. Een toevlucht voor mensen die schreeuwen om belangstelling en genegenheid - 't kan veel beter. We hebben een Woord voor de wereld, maar dat steken we nog veel te veel onder stoelen en kerkbanken. En misschien heb je bij het voorgaande meermalen gedacht: wat schrijft die man idealistisch over de kerk.

Misschien haal je je neus er wel eens voor op. Als je zondags in de kerk zit en je ziet soms van die verveelde gezichten en mensen groot en klein die voortdurend king, faam, frujetta, stophoest en allerlei andere versnaperingen nuttigen. De kerk - ons aller moeder. Ja, toch is dat een mooie aanduiding, moeder. Met alle fouten en gebreken is de kerk je moeder en dat blijft ze. En ze heeft onvolkomenheden, ja, net zo als je gewone moeder die ook heeft. Zonder vlek of rimpel, dat is de bruid van Christus nog niet. Dat komt nog.

Vergis je niet. De kerk kan je niet behouden. Dat kan alleen de Here Jezus Christus. Maar je moet wel zijn daar waar Christus is, bij en in zijn lichaam op aarde, zijn volk hier en nu. In een trouwe kerk wordt zondag-in-zondag-uit het heil uitgeroepen, mensen worden samengesmeed, opgeroepen om dankbaar en blij leesbare brieven van Christus te zijn. Vergis je niet. De kerk bestaat uit gewone mensen, uit schavuiten en ondeugden - maar schoongewassen door het bloed van Christus.

De kerk, gewone zondige mensen die het iedere dag opnieuw moeten proberen met Gods hulp. Mensen die zorgen hebben en angsten en kwalen. Een dominee zei in een preek na een Avondmaalsviering: „We zaten aan zijn tafel; het was ons een vreugde maar we kunnen toch waarlijk niet zeggen dat hier alleen gezonde mensen zaten. Het leek er niet op. Het was veeleer een lazaret, waar de zieken en gekneusden en de ellendigen samen hebben gegeten en gedronken. En niemand wist van de ander zijn verdriet en zijn leed en zijn zorg. Het behoeft ook niet. Het was een armzalig gezelschap van gasten die uitzien met de gehele gemeente van Christus, met zwarte en bruine mensen, naar die stad Gods om samen te eten van de boom des levens,

samen paraat te zijn voor het werk en mijn part om samen te gaan spelevaren op de rivier Gods”.⁵⁾

Met je moeder op weg naar je Vader

Als God je Vader is, is de kerk je moeder. En samen met moeder zijn we op weg naar Vader en naar zijn toekomst. Ga mee, zorg dat je niet achterblijft en

aan de kant terecht komt.

Zeg nooit - de kerk, het geloof, mij niet gezien!

Hoe kan God je verwelkomen op de nieuwe aarde als je nu geen behoefte hebt aan zijn nabijheid? Hoe kan God dan oog voor je hebben als je Hem nu laat lijden aan een onbeantwoorde liefde?

Mijn zoon, mijn dochter, geef mij je hart, zegt Hij en ook staat er: „Ziet dan toe, dat gij Hem die spreekt niet afwijst.”

⁵⁾ Ds D. K. Wielenga Dzn.

⁶⁾ Uit de bundel „Een lied in de morgen”, Enny Ijskes-Kooger (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam).

DE KERK

*Ik wou dat de kerk weer de kandelaar was
die 't licht van Gods heiligheid droeg.*

*Ik wou dat de kerk van haar zonden genas
en God om vergiffenis vroeg.*

*Ik wou dat de kerk weer het vuurbaken was
dat ieder de weg wees naar huis.*

*Ik wou dat de kerk van haar zonden genas
en 't licht wierp op Golgotha's kruis.*

*Ik wou dat de kerk weer de vissersvloot was
die mensen zou vangen voor God.*

*Ik wou dat de kerk van haar zonden genas
en deed naar Gods grote gebod.*

*Ik wou dat de kerk weer de koningsstad was
heel hoog op de bergen gebouwd.*

*Ik wou dat de kerk van haar zonden genas
en 't Woord bracht door God haar betrouwd.*

*Ik wou dat de kerk 't licht der wereld nog was.
Zo helder, zo vrolijk en blij.*

*Ik wou dat de kerk van haar zonden genas.
De kerk? ... Maar de kerk dat zijn WIJ.*

De kerk - DE KERK DAT BEN JIJ.

Boekbespreking

Een waardevolle reeks

Velen ontvangen regelmatig de brochures van de werkgroep „Gereformeerd Schoolblad”. En toch is het een relatief kleine groep; daarom vraag ik graag enige extra aandacht voor het werk dat sinds 1978 verschijnt. Tot nu toe zijn 26 brochures gepubliceerd. De opzet is 4 per jaar, waarvan 3 een herdruk bevatten van werk van de heer A. Janse en één van de hand van een andere auteur is. Van de verschenen nummers is een 15-tal uitverkocht; een herdruk is mogelijk, doch slechts als het aantal nabestellingen dat wetigt.

De prijs per nummer varieert rond f 5,- (inclusief porto). Een

abonnement is echter veel voordeliger en vergt per jaar slechts f 12,- (adres J. L. Struik, Daven-schot 37, Heino - giro 800093 t.n.v. de Rabobank te Heino, rekeningnr. 3271.50.602).

De inhoud van de brochures is heel gevarieerd. Zo verschenen in de vorige jaargang:

Verbond en verkiezing

Een schets met bredere uitwerking, geschreven t.b.v. de afd. Zeeland van de Jongelingsbond (1931).

Lichtstralen uit het Woord (I)

Een bundeltje artikelen uit het blad „De School met de Bijbel”.

Het kapitaal en ons dagelijks brood

Artikelen uit „De Reformatie” (1932/3).

Alle van de hand van de heer Janse en voorts:

Levensopdracht of rollenspel - een bewuste keuze

Een bespreking van het emancipatorisch drijven in het onderwijs (en op andere levensgebieden) door W. P. Balkenende.

De nieuwe jaargang opent met

Richtingdrijvers en gehoorzame knechten

Iets uit de strijd rondom de vrijmaking van de kerk in de Do-leantietijd (1886), ook van de hand van de heer Janse.

Diens werk uit de periode van 1925-1940 komt op deze wijze opnieuw te onzer beschikking. Dat is belangrijk. Toen - voor de oorlog - was er de strijd om Gods wil te verstaan uit Zijn Woord tegenover hen, die eigen gekozen wegen gingen. De artikelen, die de heer A. Keizer enige tijd geleden voor ons blad schreef („De betekenis van de reformatische beweging van de jaren '30 voor het Gereformeerde leven”) hebben dat duidelijk aangetoond. Nu is de strijd niet anders, d.w.z. dat ze in wezen óók daarom gaat: de wil van de HERE verstaan, eerbiedig naar Hem luisteren. Om de brochure te verstaan, om ze met vrucht te lezen, moet je echter van die achtergronden wel iets weten. Je moet je er wel in kunnen en willen verdiepen. En verder zal het opvallen dat het taalgebruik (in die periode van-voor-de-oorlog) wat anders was dan het tegenwoordige, Meer gedragen, soms wat deftiger.

Wat we ook bij lezing en bestudering opmerken is hoe sterk we verbonden zijn met dat vorige geslacht, dat 50 jaar geleden leefde en streed, afhankelijk van dezelfde Heer.

M. de Jonge, Voorburg

Verbetering

In de bespreking van het boek van Dr K. Runia: „Het hoge Woord in de lage landen”, geplaatst in het nummer van 22-8-'86 komt een term voor, die bij nader inzien beter geschrapt kan worden. Er staat: „Maar zou Miskotte evenals Buskes niet liever zichzelf betiteld hebben als dienaar AAN het Woord”. Men leze in plaats daarvan: Maar zou Miskotte evenals Buskes niet liever gesproken hebben van dienst AAN het Woord.

O. Mooiweer

Het Joods-christelijk denken over de natuur -

ook vandaag van betekenis voor een verstandig milieubeheer

Dat de milieucrisis een serieus maatschappelijk probleem is hoeft nauwelijks betoog en dat de natuur in onze industriële samenleving onder zware druk staat evenmin. Toch is de bestudering van de culturele en religieuze wortels van die crisis tot nu toe en zeker in Nederland nog weinig ontwikkeld.

Misschien omdat hier het gevoel overheerste dat er eerst maar eens wat gedaan moest worden. Wellicht ook omdat de prille studies en discussies in die richting al snel dreigden uit te lopen op een patstelling waarbij ieder z'n vooringenomen standpunten bleef herhalen.

Hoe het ook zij, ik denk dat dit geen gunstige ontwikkeling is geweest.

In de eerste plaats niet omdat fundamentele, maatschappelijke problemen aandacht verdienen over de volle breedte van het wetenschappelijk spectrum. Niet alleen waterzuiveraars en ecologen maar ook ethici en theologen zijn nodig om ons verder te brengen. Het is dan ook verheugend om te zien dat in de Angelsaksische landen de afgelopen jaren een tijdschrift tot bloei is gekomen dat Environmental Ethics heet.

In de tweede plaats is het uitblijven van serieuze discussies in Nederland geen gunstige zaak, omdat in gesprekken en media af en toe opvattingen worden geventileerd die nog stammen uit de tijd van de prille discussies, zo'n 10-15 jaar terug en nú m.i. niet meer zijn staande te houden.

Daarbij gaat het met name over de rol die de bijbel en de Joods-christelijke traditie spelen en hebben gespeeld als veroorzakers van de huidige milieucrisis.

Zo heeft de Amerikaanse historicus Lynn White in 1967 een geruchtmakend artikel geschreven in het tijdschrift Science, waarin hij de Joods-christelijke arrogantie, het heersen over de natuur, aansprakelijk stelde voor de huidige ecologische crisis. Ondanks deze zware kritiek heeft White toch een 'alternative christian view' en hij stelt voor daarvoor aan te knopen bij Franciscus van Assisi, een advies dat b.v. door ds Hans Bouma met verve is opgevolgd.

DOOR J. J. BOERSEMA GRONINGEN

Het artikel van White bleef echter niet onweersproken. In hetzelfde Science schreef Lewis Moncrief in 1970 een stuk waarin hij White een te simpele wijze van argumenteren verweet. Hij wees op meer directe oorzaken voor de huidige milieuproblemen, zoals urbanisatie, toegenomen welvaart en op de daar achterliggende maatschappelijke processen, zoals democratisering, de ontwikkeling van de (technische) wetenschappen en het kapitalisme. De Joods-christelijke traditie is in zijn ogen slechts één van de vele culturele factoren geweest in dit proces en bovendien vooral indirect werkzaam, b.v. via de door Weber geopperde relatie tussen christendom, calvinisme en kapitalisme.

Een andere groep critici stelde zich de vraag of Franciscus van Assisi niet als méér representatief moet worden gezien voor de Joods-christelijke houding t.o.v. de natuur dan de dominant geachte stroming gebaseerd op arrogantie. Met andere woorden: is die dominante stroming wel zo bijbels?

Auteurs zoals Goudzwaard en Bouma in ons land, T. R. Derr in de Verenigde Staten (in een rapport voor de Wereldraad van Kerken), Schaeffer in Zwitserland en Liedke in Duitsland menen van niet. Zij benadrukken de lijn van het rentmeesterschap en roepen het beeld op

van de aarde die ons is toevertrouwd om te beheren, niet om te beheersen. Zij wijzen daarbij op bijbelgegevens die uitdrukking zijn van, of richtlijnen geven voor een dergelijk zorgvuldig omgaan met de natuur.

Medestanders van White brengen daar tegen in dat de natuur en de natuurkrachten in de bijbel worden ontgoddelijkt en daarmee principieel voorwerp kunnen worden van manipulatie.

Ook de scheiding mens - overige schepselen brengt ons als mensen in een unieke positie. Dat staat, wij zijn immers 'beeld van God', toch op z'n zachts gezegd op gespannen voet met de gelijkheidsgedachte, de broederschap met medeschepselen.

Wat nu? Doet zich hier eenzelfde verlamme situatie voor als t.a.v. zoveel maatschappelijke vraagstukken: voor- en tegenstanders die zich beide beroepen op de bijbel?

Het is oud-testamenticus Houtman, verbonden aan de V.U., die m.i. met zijn boekje: 'Wereld en tegenwereld' (1982) de discussie wezenlijk verder heeft gebracht. Houtman wijst erop dat de oudtestamentische Israëliet, die als herder en nomade begon en zich ontwikkelde tot landbouwer, omringd was door tal van gevaren. Roofdieren die een aanslag konden doen op z'n kudde, doornen en distelen die de akkers dreigden te overwoekeren. Z'n houding ten opzichte van 'de' natuur was dan ook genuanceerd en bepaald niet uniform: zorgvuldig en via wetgeving geregeld, waar het z'n vee en z'n akkers betrof, maar met een mengeling van eerbied en vrees waar het ging om de 'wilde natuur'. Talrijk zijn de bijbelse passages waarin die 'wilde' natuur beelddend wordt beschreven. Het zij om de almacht van God, het zij om Zijn zorg voor deze wereld te tonen.

Even talrijk zijn ook de vergelijkingen tussen de verschikkingen die Israël te wachten staan bij ongehoorzaamheid en de angstaanjagendheid van die woeste natuur. Het was voor de toen levende mensen, ook buiten Israël, een ambivalentie die vergelijkbaar is met onze houding, in de Lage landen, tegenover de zee. Vrees en hoop, vriend en vijand, bondgenoot en tegenstander.

Deze pluriforme mens-natuur relatie afdoen met arrogantie jegens de natuur of onder de noemer brengen van 'rentmeesterschap' doet dus tekort aan de complexiteit die ook toen al

Drs. J. J. Boersema is verbonden aan de Interfacultaire vakgroep energie en milieukunde van de Rijksuniversiteit in Groningen.

wezenlijk was voor de relatie mens-natuur. De natuur, zowel de 'cultuurlijke' als de 'wilde', werd in het O.T. om tal van redenen en op velerlei wijze gewaardeerd.

Ik ben er van overtuigd dat we, op deze wijze lezend, niet alleen de oudtestamentische gegevens meer recht doen maar dat we er ook nog veel van kunnen leren. Niét, door net te doen alsof wij nog in dezelfde tijd en omstandigheden leven of door de teksten te lezen als passages uit een ecologisch handboek. Integendeel, veeleer door ons af te vragen wat in die tijd, gegeven die oecologische omstandigheden de bedoelingen van de schrijvers geweest kunnen zijn en door nauwkeurig na te gaan waar en hoe onze situatie verschilt van die van destijds.

Om te verduidelijken tot wat voor vragen en conclusies we dan kunnen komen, enkele voorbeelden. Eén van de belangrijkste constatering is dan m.i. dat voor een groot deel der mensheid vandaag de dag niet de natuur maar de techniek een bedreiging is geworden. Het middel waarmee we de natuur te lijf gingen om zo de bestaanszekerheid te verhogen is zelf naast zegen ook vloek geworden en soms van zegen tot vloek, met de wapentechnologie wel als meest uitgesproken voorbeeld. In Nederland dat nagenoeg geheel bestaat uit direct of indirect door de mens beïnvloede ('cultuurlijke') natuur, koersen we voor het eerst in de historie aan op een constant bevolkingsaantal. Daarom lijkt het me goed te verdedigen dat onze relatie tot die natuur primair gebaseerd moet zijn op de rentmeestergedachte. Proberen het huidige bestand aan soorten en ecosystemen te handhaven lijkt hiervan een goede uitwerking. Bio-industrie niet, evenmin als het doen van dierproeven voor cosmetische doeleinden. Tien-duizenden guldens uitgegeven voor boomchirurgie en onderwijs de zure regen onvoldoende bestrijden roept bij mij ook vragen op.

Kortom, de belangrijkste vraag dient niet te zijn 'wat kan er nog bij door', maar: verdragen onze wensen zich met een goed natuurbeheer?

Of een dergelijke benadering

ook uitgangspunt kan zijn voor Eskimo's in hun relatie tot zeehonden, de Brazilianen en hun regenwoud of voor de houtkappende boerin in Opper Volta, lijkt mij echter de vraag. Natuurlijk, ik weet ook dat klappmutsen doodgeslagen worden voor westers gewin; dat wij menen Braziliaans hardhout nodig te hebben en dat de Afrikaanse bodem verarmt mede omdat armoede de mensen dwingt tot uitputting ervan. Maar ondanks dat, geloof ik dat zowel het groeiend aantal mensen als inwilliging van hun gerechtvaardigde verlangens op een menswaardig bestaan mondiaal voorlopig nog tot verlies aan natuur moet leiden. En naar bijbels voorbeeld maakt het daarbij wel degelijk uit met welk doel natuur verdwijnt. Naar de voorstelling van Habakuk (2:11 e.v.) laat het bomen niet onverschillig door wie en met welk doel zij gekapt worden. Met weerzin vervullen zij de functie van steunbalken in het paleis van de wereldheerser en ze zweren met de stenen samen om hem neer te storten en te bedelven. Zou de Peruaanse ansjovis niet met dezelfde weerzin vervuld zijn, nu zij grotendeels in de magen van Amerikaanse rijkelui's katten terecht komt in plaats van

in de Peruaanse mensenmagen? En zou tropisch hout niet met vreugde dienen als steunbalk in de sloppenwijken van Rio de Janeiro? Habakuk blijkt uiterst actueel, niet als milieukundige, maar als profeet die ons een spiegel voorhoudt en dwingt tot verantwoording over onze omgang met de schepping i.c. de natuur.

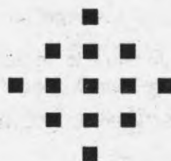
Tot slot nog dit: Men hoort wel eens beweren dat wij als westerse mens meer moeten kijken naar niet door onze 'beschaving' beïnvloede volkeren, waarmee men suggereert dat heidenen, natuurvölker, er doorgaans aardig in slagen in harmonie met de natuur te leven. Dat deze suggestie geloofd wordt, blijkt wel uit de regemaat waarmee de toespraak van het Indianen-opperhoofd Seattle uit het midden van de vorige eeuw ons wordt voorgehouden als 'profetisch' voorbeeld. Nu is het geen kunst om in contrast met de natuur verwoestende en vervuilende westerse mens de Indianen als natuurvrienden af te schilderen. Dat kan, het is reeds eerder vermeld, berusten op tal van andere, historisch gegroeide verschillen.

Er is echter geen enkele evidentie en ook weinig systema-

tisch onderzoek waaruit zou blijken dat in het algemeen voor 'heidense natuurvölker' zou gelden dat ze milieuvriendelijker zijn dan door het christendom beïnvloede.

Zo staat in China de steeds schaarser wordende Oehoe nog altijd op het menu, zij het niet officieel, zoals mijn zwager afgelopen zomer constateerde. Sterker nog, vergelijking tussen het oude Israël en omringende volkeren op het punt van omgaan met de natuur valt uit in het voordeel van de Israëlieten (the Ecologist vol. 14, no. 3 1984).

En dat ook in het Amerika van vandaag nog meer mogelijk is vanuit bijbels perspectief bewijzen de Amish, de Mennonieten in Pennsylvanië (wie er een indruk van wil krijgen, moet nog eens de schitterende film Witness gaan zien).

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

Met ingang van 7 september a.s. zullen de kerkdiensten worden gehouden in de Regentessekerk, Regentessealaan 14.
Aanvang van de diensten (ongewijzigd!): 08.45 en 18.30 uur.

Afscheid ds H. J. v. d. Kwast

Ds H. J. van der Kwast die vanaf oktober 1982 als predikant aan de Ned. Geref. Kerk te Ede verbonden is zal zijn ambtelijke dienst in deze gemeente beëindigen.
De afscheidsdienst zal worden gehouden in de Chr. Geref. Kerk aan de Accaciaaan in Heerde op zondag 7 september a.s. Aanvang van de dienst 19.00 uur.

Vrouwencontactdag

De jaarlijkse Vrouwencontactdag van de Nederlands Gereformeerde Kerken zal dit jaar worden gehouden D.V. donderdag 18 september 1986 in de Immanuelkerk te Ermelo. Aanvang: 10.30 uur.

Het onderwerp: „De wederkomst van Christus” zal worden ingeleid door ds L. W. G. Blokhuis, predikant te Wapenveld.

Wij nodigen alle zusters van onze kerken van harte uit deze dag bij te wonen.

Tweeërlei zang

Als we een vergelijking maken tussen de zang van de engelen in de nacht van Jezus' geboorte en de zang van de menigte bij Jeruzalem, als de Heiland op een ezel de koningsstad inrijdt, dan is er overeenstemming en verschil. De overeenstemming is wel duidelijk. Beide groepen van zangers brengen eer aan God in de hemel. Het verschil is óók duidelijk. De engelen bij Bethlehem hebben het over 'vrede op aarde', terwijl de enthousiaste menigte bij Jeruzalem zingt over vrede in de hemel.

Dit verschil is opvallend. Op het eerste gezicht zijn we geneigd te denken, dat het eigenlijk net andersom in de bijbel had moeten staan. De engelen verkondigen de komst van de Zoon van God als Zoon des mensen, Die eens, na Zijn volbrachte verlossingswerk, de Zijnen tot Zich zal trekken in hemelse heerlijkheid (vrede in de hemel). De mensen bij Jeruzalem verwachten, dat Jezus nu eindelijk Zijn koningsheerschappij op aarde zal laten zien en daarom bereiden ze Hem een glorieuze intocht (vrede op aarde). De bijbel vergist zich echter

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

niet. De engelen in Bethlehem's veld verkondigen de komst van Davids grote Zoon, Die vrede zou brengen, niet maar alleen in een hemel, waar het volgens het oude kinderversje mooi en schoon is, maar hier op aarde al. Vrede op aarde betekent: vrede voor mensen hier en nu, en straks op de vernieuwde aarde volkomen.

De schare rondom Jezus verwach het van eigen werk. Het heeft allemaal lang genoeg geduurd. Zij hebben nu echter Jezus op een ezel gezet, zij zingen hun liederen, zij doen de poorten open voor de Messias. Zij tonen zich bereid om hun steentje bij te dragen tot de vestiging van het koninkrijk van Jezus van Nazareth en zó, dank zij hun werk, zal dat koninkrijk wel zijn gebouwd en samengevoegd. Zij werken hard voor de vrede op aarde en met die zelfverdiende

vrede willen ze ook de hemel nog wel in om eeuwig van hun eigen werk te genieten. Ten diepste gaat het bij deze twee zangersgroepen om de vraag: wie verlost? God of mens?

Leg Lukas 2:14 en Lukas 19:38 zo nog eens naast elkaar. Van wie verwachten we de verlossing? Van Gods genade-werk of van het zelfverlossingswerk van de mens?

—o—

Dit verschil in verwachting zien we al duidelijk bij de eerste mensen op aarde. We kennen de geschiedenis van Abel en Kaïn. God belooft aan Kaïn bescherming, maar Kaïn vindt dat niet genoeg. Hij trekt weg en bouwt in het land Nod een stad voor zichzelf en zijn gezin. Daar, achter de muren van zijn eigen bouwsel, zal hij veilig zijn. Terwijl Seth bij de naamgeving van zijn zoon Enos belijdenis doet van de menselijke zwakte, grijpen Kaïn en zijn nakomelingen het leven zelf.

En zo is het steeds weer geweest door de eeuwen heen. Denken we de vrede zelf te kunnen maken of erkennen we, dat die vrede van God moet komen?

Wij hopen u een goede en gezellige dag te kunnen geven. De kerk is open om 09.45 uur. Er is gelegenheid, vóór de aanvang van het programma, een kopje koffie te drinken.

De Immanuëlkerk ligt op 2 minuten loopafstand van het station Ermelo. In de direkte omgeving van de kerk is voldoende parkeergelegenheid aanwezig.

Het toegangsbewijs, ten bedrage van f 10,- per persoon, kan in de hal van de kerk worden gekocht. De koffie en de broodmaaltijd zijn in dit bedrag begrepen.

Wilt u in verband met de voorbereiding vóór 1 september a.s. aan onderstaand adres opgeven of wij op u mogen rekenen?

Met vriendelijke groeten,
de voorbereidingscommissie,
Gerri Raap-van Veen
Ineke Bottinga-Breteler.
De la Reijstraat 132,
3851 BL Ermelo.
Tel. 03417-56734 of 53694.

Jeugdweekend N.G.J.

„Wachten op God”. Dat is het thema van het jeugdweekend van de Stichting Nederl. Gereformeerde Jeugdwerk dit jaar. Het gaat over het bijbelboek Job en de vraag naar het lijden.

Alleen voor het tweede weekend is inschrijving nog mogelijk. Dat weekend is van **VRIDAG 19 TOT EN MET ZONDAG 21 SEPTEMBER**. Het weekend wordt gehouden in het huis van l'Abri te Eck en Wiel in de Betuwe.

Er wordt op gewezen, dat er dit jaar géén weekend in maart gepland is, zodat belangstellenden zich hebben te haasten. Deelname kost f 50,—.

Opgave en informatie bij D. van der Molen, Socratesstraat 58, 7323 PG Apeldoorn, tel. 055-664609.

„Ik ben
God de Almachtige,
wandel voor mijn aangezicht,
en wees oprecht.”

Dankbaar dat de Here hen voor elkaar en ons heeft willen sparen herdenken wij met onze geliefde ouders, groot- en overgrootouders

H. VAN DER NEUT

en

A. A. VAN DER NEUT-VEENVLIET

dat zij D.V. dinsdag 16 september 1986 50 jaar getrouwd zijn.

Hun kinderen,
klein- en
achterkleinkinderen

Wij hopen dit feest elders in familiekring te vieren.

Willem Torckstraat 11,
3621 XH Breukelen

De gedachtenis van de
rechtvaardige
zal tot zegening zijn.

Op 18 augustus is in Jezus ontslapen onze lieve vriendin

NEL SCHENKEL-KORVER

uit Emmeloord.

Leersum. An en Jan van Veelen

Aan onze adverteerders

Indien U voor het plaatsen van een advertentie ons een zgn. „print” toezendt, zijn wij genooddacht om extra kosten in rekening te brengen voor het maken van een MAT LEESBAAR NEGATIEF. Mocht U ons direkt een MAT LEESBAAR NEGATIEF kunnen leveren dan is ons dat zeer welkom en worden er geen extra kosten in rekening gebracht. De drukker

Bij de aanvang van het elfde studiejaar belegt het Bestuur van de Stichting **NEDERLANDS GEREFORMEERD SEMINARIE** met de Samenwerkende Kerken een samenkomst op vrijdag 12 september des avonds om half acht in het kerkgebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Urk, De Noord 8a.

De bijeenkomst zal onder leiding staan van de Voorzitter van het Bestuur van de Stichting, ds L. W. G. Blokhuis, die spreken zal over **WAAKZAAMHEID**.

Vervolgens zal ds. W. van der Lingen spreken over **SAMEN OP WEG**.

De samenkomst wordt gesloten door de Rector ds. J. C. Janse, die voorgaan zal in gebed voor het werk van het Seminarie en voor allen die daarbij betrokken zijn.

Na afloop is er gelegenheid gemeenschappelijk koffie te drinken. Alle belangstellenden zijn hartelijk welkom.

„Door een nacht hoe zwart hoe dicht,
voert Hij mij in 't eeuwig licht”.

In vol vertrouwen op haar Heiland is, na een moedig gedragen lijden, thuisgehaald onze moeder en omy

NELLY SCHENKEL-KORVER

op de leeftijd van 67 jaar.

Leeuwarden:	Wim en Ank Manon Marleen, Marinus Jeroen, Sharon Joan
Arnhem:	Betty en Jacob Marco, Sandra
Kampen:	Jan en Marijke Rien, Jan Dirk
Barneveld:	Marinus en Mattie Elisabeth Christina, Willem Marius, Hannah Nelise
Arnhem:	Marianne en Mart
Drachten:	Pia Ritsma

Emmeloord, 18 augustus 1986

Corr.adres: J. A. D. Schenkel,
Esdoornhof 168, 8266 GN Kampen.

In Christus ontslapen onze lieve vader, schoonvader, grootvader en overgrootvader

SIMON JACOBUS VAN DER KOOIJ

weduwnaar van Anna Vaalburg

geb. 11 september 1885

overl. 25 augustus 1986

„De eeuwige God is u een woning
en onder u zijn eeuwige armen.”
Deut. 33 : 27

Groningen:	A. Wesseling-van der Kooij J. Wesseling
Rotterdam:	M. van der Kooij
Apeldoorn:	P. J. Smit-van der Kooij M. W. Smit
Badhoevedorp:	Jac. van der Kooij E. C. van der Kooij-de Kleer
Delft:	H. van der Kooij J. C. van der Kooij-Berghout
Willowdale (Can.):	S. J. van der Kooij E. M. van der Kooij-Kurpershoek
Delft:	H. Looyenga A. Looyenga-Vos
Barendrecht:	G. L. van der Kooij W. H. van der Kooij-Dee Kleinkinderen en achterkleinkinderen

Velp (Gld.), 25 augustus 1986

„De Beukenhof”, Rozendaalselaan 32.

Correspondentie-adres: G. L. van der Kooij, Biezen 3, 2992 VA Barendrecht.

De begrafenis heeft plaats gevonden op vrijdag, 29 augustus 1986.

★ **Plaats uw familieberichten in dit blad!** ★

Boeken, Periodieken
en Handelsdrukwerk

Drukkerij „Steenbergen”

Gevestigd sinds 1901

Postbus 244 — 3700 AE Zeist

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist — Tel. 03404-22452